

*Dace Melbārde, maģistrante
Baltijas Starptautiskā akadēmija
Bāriņtiesas priekšsēdētāja
Rūjienas novada pašvaldība, Latvija*

Ārpusģimenes aprūpe un to veidi Latvijā

Anotācija. Laika gaitā mainījies iedzīvotāju materiālais stāvoklis, dzīves kvalitāte. Ar katru gadu palielinās inflācija, līdz ar to ierobežotie finanšu līdzekļi pasliktina ģimenē savstarpējās attiecības, kuru rezultātā arvien vairāk ģimeņu nonāk krīzes situācijā. Raksta tēma – ārpusģimenes aprūpe un to veidi Latvijā. Tēma ir ļoti aktuāla, jo, ja ģimene ir nonākusi krīzes situācijā, bieži vien vecākiem tiek pārtrauktas aizgādības tiesības. Līdz ar to bērni no ģimenēm tiek izņemti, un ir nepieciešams nodrošināt ārpusģimenes aprūpi. Latvijā ārpusģimenes aprūpe bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Atslēgvārdi: bāriņtiesa, aizbildnis, audžuģimene, ilgstoša sociālā aprūpe, sociālās rehabilitācijas institūcija.

*Dace Melbarde, Master's Student
Baltic International Academy
Chairperson of the Orphan's Court
Rujiena Municipality, Latvia*

The out-of-family care and its types in Latvia

Abstract. The topic of Master's Thesis relates to the out-of-family care and their types in Latvia. The subject is very topical, because the crisis has changed the financial situation of the society and thus the quality of life. During the crisis financial situation of families' deteriorated and internal relationship between family members, between parents and their children is getting worse. More and more families come into crisis situation and as a result of that often parents' custody rights are terminated. The children are removed from families, and it is necessary to ensure extrafamilial care. The out-of family care for children in Latvia is ensured with a guardian, a foster family or an institution of long-term social care and social rehabilitation institution.

Key words: Orphan's Court, the guardian, foster family, an institution of long-term social care, social rehabilitation institution.

*Даче Мелбарде, магистрант
Балтийская Международная Академия
Председатель сиротского суда самоуправления Руиены, Латвия*

Внесемейный уход и его виды в Латвии

Аннотация. С течением времени изменилось материальное положение и качество жизни населения. С каждым годом растет инфляция, ухудшается финансовое положение семей, тем самым ухудшая внутренние семейные отношения. В результате все больше семей попадают в кризисные ситуации. Тема статьи - внесемейный уход и его виды в Латвии. Тема очень актуальна потому, что когда семья попадает в кризисную ситуацию, часто прерываются права попечения родителей. Вместе с тем дети из семей изымаются и необходимо обеспечить внесемейный уход. Внесемейный уход детей обеспечивается в Латвии у опекуна, в приемной семье или в стационарном учреждении социального обслуживания и социальной реабилитации.

Ключевые слова: сиротский суд, опекун, приёмная семья, учреждения длительного социального ухода и социальной реабилитации.

Ievads

Autores publikācijas tēma – ārpusģimenes aprūpe un to veidi Latvijā. Temats ir aktuāls, jo sabiedrības straujā attīstība, sociālekonomiskie apstākļi valstī un dinamiskais dzīves ritms nosaka to, ka sabiedrībā ir arvien vairāk ģimeņu, kuru funkcionēšana ir apgrūtināta. Ģimeņu stabilitāti negatīvi ietekmē tādas aktuālas parādības kā alkoholisms, narkotisko vielu lietošana, vardarbība pret bērnu u.c. Nonākuši bezdarba un nabadzības situācijā, vecāki zaudē kontroli pār savu dzīvi, zaudē mērķus un vērtību orientāciju, līdz ar to apdraudot savu bērnu harmonisku, vispusīgu attīstību un bērnu tiesību ievērošanu. Vecāku aizņemtība, aizvien pieaugošā vecāku došanās peļņā uz ārzemēm, līdz ar to nepietiekama uzmanības veltīšana bērna attīstībai un viņa personības veidošanai, atbildības novirzīšana uz pedagogu pleciem mācību iestādēs vai vienkārši bērnu atstāšana pie radiem vai draugiem, ir ļoti nopietni negatīvi ietekmējošie faktori, kas veicina bērnu izolēšanu no ģimenēm. Bāriņtiesai izņemot bērnus no ģimenes, ir jāgādā par bērnu turpmāko atrašanos ārpusģimenes aprūpē.

Darba mērķis ir dot vispārīgu priekšstatu par visiem ārpusģimenes aprūpes veidiem, tas ir aizbildnību, audžuģimeni un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju. Lai sasniegtu darba mērķi, izvirzīti sekojoši uzdevumi: apkopot un izpētīt tiesību normas, kas saistītas ar bērnu ievietošanu ārpusģimenes aprūpē, atspoguļot patreizējo situāciju bāriņtiesu darbībā. Izanalizēt praktisko pieredzi bāriņtiesu darbā Rūjienas novada bāriņtiesā.

Darbā ir pētīti pastāvošie normatīvie akti, tiesu prakses analīze, par pamatu ņemot bāriņtiesu lēmumus. Darbu noslēdz secinājumi un priekšlikumi.

Rakstot darbu, kā galvenie avoti tika izmantoti Latvijas Republikas likumi un citi normatīvie akti, kā arī dažādas publikācijas. Darba izstrādes procesā izmantotas sekojošas pētniecības metodes: aprakstošā un analītiskā, statistikas dati.

Svarīgākās atziņas teorijā un praksē

Bērna tiesības ir pamattiesību un pamatbrīvību kopums, ar kuru ir jābūt nodrošinātam katram bērnam, bez jebkādiem izņēmumiem un

neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem ar bērnu vai viņa ģimeni saistītiem apstākļiem.[1]

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 7. punktu, kas nosaka, ka ārpusģimenes aprūpe – aprūpe, kas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē. [2]

Ārpusģimenes aprūpes mērķis saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 32.pantā noteikto ir radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai.[3] Tādējādi būtiski, lai bāriņtiesa rastu konkrētā bērna vajadzībām atbilstošāko risinājumu, nodrošinot ārpusģimenes aprūpi aizbildņa ģimenē, audžuģimenē vai institūcijā. Tostarp, lemjot par ārpusģimenes aprūpi bērnam, bāriņtiesai savu pilnvaru ietvaros nepieciešams izskaidrot bērnam iespējamās ārpusģimenes aprūpes veidus un noskaidrot bērna viedokli par viņam piemērotāko ārpusģimenes aprūpes veidu, ja bērns spēj formulēt savu viedokli. Bērna viedokli nepieciešams noskaidrot visos gadījumos, kad vien bērns spēj to formulēt, arī pirms 12 gadu vecuma sasniegšanas.

Konvencijas par bērnu tiesībām 20.panta 1.un 2.punkts nosaka, ka bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi nav savas ģimenes vides vai kuru, lai vislabāk ievērotu viņa paša intereses, nedrīkst atstāt šajā vidē, ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību. Dalībvalstis saskaņā ar saviem nacionālajiem likumiem nodrošina minētajam bērnam citu aprūpi.[4]

Gadījumos, kad bērns ir palicis bez vecāku gādības (bērna vecāki miruši, ilgstošas slimības dēļ lūguši nodrošināt bērnam ārpusģimenes aprūpi, vecākiem pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības), bāriņtiesa lemj par ārpusģimenes aprūpes veida piemērošanu bērnam - aizbildnību, ievietošanu audžuģimenē vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Bāriņtiesas darbs vienmēr ir bijis orientēts uz ģimeniskas vides nodrošināšanu bērniem. Lai cik sarežģīti reizēm tas nebūtu, taču bez vecāku gādības palikušiem bērniem vienmēr prioritāri tiek meklēta iespēja augt pie aizbildņa vai audžuģimenē.

Saskaņā ar Civillikuma 222. pantu bez vecāku gādības palikušajam bērnam iecelams aizbildnis. Aizbildnis ir persona, kas iecelta vai apstiprināta Civillikumā noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu bērna tiesību un interešu aizsardzību. Aizbildnis aizvieto saviem aizbilstamajiem vecākus, kā arī pārstāv bērnu personiskajās un mantiskajās attiecībās. Bāriņtiesa var iecelt bērnam aizbildni, ja:

- bērna vecāki nav zināmi;
- vecāki ir pazuduši vai miruši;
- ilgstošas slimības gadījumā nespēj realizēt aizgādību;
- vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības.

Par aizbildni var būt gan bērna tuvinieks, gan cita persona. Persona, kura vēlas kļūt par aizbildni, bāriņtiesā iesniedz iesniegumu. Bāriņtiesa informē, kādi dokumenti iesniedzami papildus. Bāriņtiesa izvērtē, vai personai piemīt vajadzīgās spējas un īpašības.[5]

Atbilstoši Civillikuma un Bāriņtiesu likuma normām, kas regulē aizbildņa iecelšanas kārtību, bāriņtiesas pienākums ir pārliecināties, vai par aizbildni ieceljamajai personai ir aizbildņa pienākumu pildīšanai nepieciešamās spējas un īpašības. Bāriņtiesa izvērtē personas motivāciju kļūt par aizbildni, ģimenes locekļu savstarpējās attiecības, nodarbinātību, dzīves apstākļus, spējas pārstāvēt bērnu personiskajās un mantiskajās attiecībās, kā arī ņem vērā atzinumus par personas veselības stāvokli, ko sniedz ģimenes ārsts, kā arī psihiatrs un narkologs. Tāpat bāriņtiesai jāpārliecinās, vai nepastāv kāds no Civillikuma 242.pantā noteiktajiem apstākļiem, kas liedz personai uzņemties aizbildņa pienākumus, piemēram, persona jau savulaik atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas, jo konstatēti pārkāpumi aizbildņa rīcībā.

Īpaši grūtos un sarežģītos aizbildnības gadījumos bāriņtiesa var iecelt vairākus aizbildņus, bet ne vairāk par trim. Gadījumos, ja aizbildnis ir kavēts uzņemties aizbildnību vai atstādināts no aizbildņa pienākumu pildīšanas, bāriņtiesa bērnam iecel aizbildni uz laiku, kas paredzēts Bāriņtiesu likuma 26. panta trešajā daļā.[6]

Bērnam augot aizbildņa ģimenē, netiek zaudēts bērna priekšstats par ģimeni, bērns nonāk vairāk vai mazāk pazīstamu cilvēku aprūpē. Darba prakse liecina, ka visbiežāk par aizbild-

ņiem tiek iecelti bērna vecvecāki, jo citi radinieki ir pasīvāki uzņemties šos nebūt ne vienkāršos pienākumus. Dažkārt jāsecina, ka vecvecāki, kas pieļāvuši kļūdas savu bērnu audzināšanā, lai arī vēlas kļūt par mazbērnu aizbildņiem, ne vienmēr par tādiem var kļūt.

Dažkārt vecvecāks sava cienījamā vecuma dēļ nespēj adekvāti novērtēt pusaudzņa vajadzības, un, lai arī viņš vēlētos kļūt par aizbildni, bāriņtiesai rūpīgi jāizvērtē iespējamie riski.

Nereti aizbildnim un atbildīgajam bāriņtiesas darbiniekam izveidojas veiksmīga sadarbība, un bieži vien bāriņtiesas darbinieki kļūst par aizbildņu padomdevējiem un tuviem cilvēkiem, ar kuriem var vienkārši izrunāties.

Pēdējie statistikas dati liecina, ka uz 2016. gada 1. janvāri aizbildnība nodibināta 4620 bez vecāku gādības palikušajiem bērniem.

Ja aizbildni nevar atrast, nākamais piemērojamais ārpusģimenes aprūpes veids ir audžuģimene.

Audzūģimene ir ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē. Audžuģimenes pienākums ir nodrošināt bērnam viņa vecumam un veselības stāvoklim atbilstošus sadzīves apstākļus un aprūpi (veselības aprūpi, audzināšanu un izglītību). Audžuģimenē ievietota bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības pārstāv bāriņtiesa. Tādējādi audžuģimene saskaņo ar bāriņtiesu jautājumus, kas saistīti ar bērna izglītību, saskarsmi ar vecākiem, radiniekiem un citām bērnam tuvām personām, uzturēšanās kārtību pie vecākiem, ja vecākiem ir pārtrauktas aizgādības tiesības, kā arī citus būtiskus jautājumus, kas skar bērna intereses.

Tās ir personas, kuras ieguvušas audžuģimenes statusu un apguvušas speciālās apmācības kursu, ir šajā jomā zinoši, taču neaizstāj bērniem vecākus. Viņi aprūpē bērnu līdz brīdim, kamēr viņš var atgriezties savā bioloģiskajā ģimenē, tiek nodots aizbildnībā vai adoptēts.

Audzūģimenes statusa piešķiršanas un atņemšanas kārtību, bērna un audžuģimenes savstarpējās personiskās un mantiskās attiecības, audžuģimenes finansēšanas kārtību, kā arī kārtību, kādā bērnu nodod audžuģimenei vai izbeidz viņa uzturēšanos tajā, reglamentē Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra

noteikumi Nr.1036 „Audžuģimenes noteikumi” (turpmāk – Audžuģimenes noteikumi).[7]

Statistikas dati liecina, ka uz 2016. gada 1. janvāri audžuģimenes ievietoti 1232 bez vecāku gādības palikušie bērni.

Kā pēdējo ārpusģimenes aprūpes formu varama minēt bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 35.panta pirmajā daļā noteiktajam bāriņtiesa lemj par bāreņa vai bez vecāku gādības palikuša bērna ievietošanu institūcijā, ja ārpusģimenes aprūpi bērnam nav iespējams nodrošināt audžuģimenē vai pie aizbildņa. Līdzīgi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4.panta ceturtajā daļā noteikts, ka bērniem nodrošināma aprūpe ģimeniskā vidē – audžuģimenē vai pie aizbildņa, un tikai tad, ja tas nav iespējams, aprūpe tiek nodrošināta institūcijā. [8]

Bērnu tiesību aizsardzības likuma normas konkretizē, kādos gadījumos pieļaujama bērnu ievietošana institūcijā, proti, minētā likuma 27.pants paredz, ka ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina, ja aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētam bērnam. Bērnu aprūpes iestādē bērns atrodas līdz brīdim, kad viņam tiek nodrošināta piemērota aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē. No minētā izriet, ka aprūpe institūcijā pieļaujama tad, ja tas atbilst konkrētā bērna vislabākajām interesēm un individuālajām vajadzībām. Visos citos gadījumos bāriņtiesai periodiski jāmeklē iespējas bērna ievietošanai aizbildņa ģimenē vai audžuģimenē.

Autore piebilst, ka vadoties no prakses rezultāts, ka institūcijās tiek ievietoti bērni ar smagām veselības problēmām, kuriem atbilstošu aprūpi nevar nodrošināt aizbildnis vai audžuģimene, vai arī liels skaits no vienas ģimenes izņemto bērnu, kad to šķiršana nav bērnu interesēs, kā arī pusaudžu vecuma bērnus, kad vai nav radnieku un audžuģimeņu, kas būtu gatavi tos uzņemt.

Prakse liecina, ka, noskaidrojot pusaudžu viedokli par ārpusģimenes aprūpes veidu, viņi izvēlas dzīvot iestādē nevis ģimenē.

Bērnu dzīves ārpusģimenes aprūpes iestādēs tiek salauztas, ar šādu šokējošu secinājumu 26.02.2015. nāca klajā LR Tiesībsargs Juris Jansons. Tāpat Tiesībsargs paziņoja, ka ārpusģimenes aprūpes iestāžu bērni tiek nepamatoti

bieži ievietoti psihoneiroloģiskajās slimnīcās, ka viņi tiek atrauti no savas dzimtās vietas, radniekiem un draugiem, ka bērnamaiem vairāk rūp nauda nekā bērni un ka bērnamaiu direktori, nepildot savus tiešos pienākumus kā bērnu likumiskajiem pārstāvjiem, rīkojas noziedzīgi.[9]

Uz 2016. gada 1. janvāri institūcijās atradās 1429 bez vecāku gādības palikuši bērni.

Jāpiemin, ka autorei ir bijusi sadarbība ar vairākām institūcijām Latvijā, un nevienā no tām, veicot ikgadējās apsekošanas, un noskaidrojot bērnu viedokļus, nav konstatēti nekādi pārkāpumi. Ar visām institūcijām ir izveidojusies laba sadarbība.

Ievietojot bērnu ārpusģimenes aprūpē tas nebūt nenozīmē, ka bērna un vecāka saskarsme izbeidzas. Ikvienam bērnam ir tiesības uz to, ka par viņu rūpējas viņa vecāki. Parasti bērna ievietošanai ārpusģimenes aprūpē ir jābūt ar pagaidu raksturu, kas jāpārtrauc uzreiz, līdz ko to pieļauj apstākļi. Kamēr bērns ir ievietots ārpusģimenes aprūpē, jāspēr visi soļi, kas veicina ģimenes atkalapvienošanos.

Arī Eiropas Cilvēktiesību Tiesa (turpmāk-ECT) ir uzsvērusi, ka visvairāk lietu, kas ir saistītas ar tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi, ir par bērnu un vecāku saskarsmes tiesībām un viņu tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos. Izskatot šo lietu kategoriju, ECT vairākkārt atzinusi, ka tikai ārkārtas situācijas ļauj pilnīgi pārtraukt saskarsmi starp bērnu un vecākiem un iejaukšanās var tikt attaisnota, ja ir pamatota ar sevišķi svarīgiem apstākļiem, kuru mērķis ir bērna vislabāko interešu aizsardzība.[10]

Secinājumi, priekšlikumi

1. Pamatojoties uz pētījumā izvirzīto mērķi, autore var izdarīt sekojošus secinājumus: viena no visbūtiskākajām problēmām ģimenēm, kuras aprūpē ir paņēmušas bērnus pirmsskolas izglītības uzsākšanas vecumā – ir jānodrošina bērna ārpuskārtas uzņemšana pirmsskolas izglītības iestādē, jo līdz nonākšanai audžuģimenē, bērni nav tikuši reģistrēti rindā. Līdz ar to par pašvaldības atbildības jomu ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem, kuri pieņemti audžuģimenēs, aizbildnībā vai tikuši adoptēti, jānosaka vietas nodrošināšana pirmsskolas izglītības iestādē ārpus kārtas.

2. Bērna ienākšana audžuģimenē nav viegla ne bērnam, ne arī audžuvecākiem. Kaut arī audžuģimenēm netrūkst labu nodomu, bieži vien tās ir pārvērtējušas savas spējas uzņemt audžubērnu. Autore uzskata, ka padziļināti būtu nepieciešams sniegt apmācību bērnu un it īpaši pusaudžu psiholoģijas jautājumos, audzināšanas problēmsituāciju risināšanā, kā arī plašāka informācija sniedzama par iespējamajām problēmām, ar kurām var nākties saskarties audžuģimenes pienākumu pildīšanas gaitā. "Audžuģimenes noteikumu" 31.2.4. punktā noteikts, ka bērna uzturēšanos audžuģimenē pirms līgumā noteiktā termiņa izbeidz: konfliktsituācijas izveidošanās starp bērnu un audžuģimeni. Autore piedāvā šādu nosacījumu no noteikumiem svītrot, jo savstarpējo nesaskaņu gadījumā, nevis tiek meklēts risinājums vai lūgta palīdzība, bet gan seko atteikšanās no bērna, laužot līgumu.
3. Autore ieskatā, daļa sabiedrības, lai atrisinātu savas finansiālās problēmas, tai skaitā, atmaksātu kredītus, ir uzņēmušās veikt audžuģimenes pienākumus, savukārt, ja dominē finansiālā motivācija, tad audžuģimeņu institūts nepilda savu funkciju. Kā vienu no risinājumiem autore piedāvā ieviest pabalstus audžuģimenēm vienādā līmenī, jo tad nepastāvētu bērnu uzņemšana audžuģimenēs no finansiāli nodrošinātākām pašvaldībām.
4. Analizējot audžuģimenēm pašreiz nepieciešamo atbalstu, jāatzīmē sociālo garantiju nepieciešamība. Autore uzskata, ka ir nepieciešams par šīm audžuģimenēm veikt sociālās iemaksas, lai darbs, ko tās dara, aprūpējot bērnu, tiktu uzkrāts personas darba stāžā, kā rezultātā tas neietekmētu ne pensiju, ne citas sociālās garantijas. Būtu nepieciešams valsts līmenī sakārtot sociālo garantiju jautājumu, kas ietver audžuģimeņu darbu iekļaut kopējā darba stāžā; nodrošināt pensiju apdrošināšanas iemaksas; izstrādāt atvaļinājumu piešķiršanas kārtību un slimības lapu apmaksu; izstrādāt Valsts atbalstītu veselības apdrošināšanas programmu.
5. Veiktā pētījuma rezultātā konstatēts, ka audžuģimeņu atbalsta sistēmā ir vērojamas nepilnības, jo grūtākā situācijā kopumā atrodas tās ģimenes, kurās ir 3 un vairāk bērnu. Šādās ģimenēs bērniem tiek nodrošinātas ierobežotākas iespējas pavadīt brīvo laiku, apmeklēt kultūras pasākumus, kā arī bieži vien netiek nodrošināti pietiekami apmierinoši sadzīves apstākļi (dzīvojamās platības ierobežotība u.c.). Pamatojoties uz izdarītiem secinājumiem, autore piedāvā sekojošu priekšlikumu - daudz bērnu statusam atbilstoša bērnu skaita ģimenē gadījumos paredzēt papildus palīdzību un piešķirt visas tās sociālās garantijas un sociālos pabalstus, kādi pienākas bioloģiskajām daudz bērnu ģimenēm.
6. Lai popularizētu audžuģimeņu pozitīvo pieredzi, autore uzskata, ka atbildīgajām iestādēm ir jāsniedz vairāk informācija masu medijos, internetā, speciālos bukletos, izdevumos par konkrētām ārpusģimenes aprūpes formām, skaidrojot to atšķirības un katras nozīmi, juridiskiem katras formas aspektiem, katra statusa iegūšanas procedūru, valsts un pašvaldības sniegto atbalstu un tiesībām saņemt pabalstus, organizēt labdarības akcijas, piesaistot sponsorus audžuģimenēm.
7. Autore uzskata, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ir būtiski nodrošināt augsti kvalificētāku dažādu speciālistu piesaisti: psihologus, juristus, sociālos darbiniekus, logopēdus, attīstošos pedagogus, fizioterapeitus, psihoterapeitus, pediatrus u.c.. Runājot par finansiālo nodrošinājumu – 50 % par katru iestādē ievietotu bērnu maksāt no valsts budžeta.

Kopsavilkums

Bērni ir visas valsts nākotne, un tāpēc valstij jāturpina pieņemt svarīgus normatīvos aktus un pilnveidot institūciju darbības, kas palīdz bērniem aizsargāt viņu intereses. Bērnu tiesību jautājumi jārisina profesionālai starpinstitucionālai komandai. Atbildība pret bērnu nav drūms pienākums, bet gaišs un patīkams darbs, ko darām no sirds. Rūpēties par bērniem un bērnu tiesībām nozīmē rūpēties par cilvēku visplašākajā nozīmē. Starptautiskā un nacionālā likumdošana nosaka bērnam īpašu statusu sabiedrībā, tas nozīmē, ka valstij un sabiedrībai ir nepieciešams aizsargāt bērnu. Bērns ir sabied-

rības nacionālā vērtība. Bērni nes mūsu ģenētisko mantojumu, viņi savā veidā ir mūsu nemirstība. Pieaugušo pienākums ir nodot bērniem to kultūras mantojumu, ko esam saņēmuši no iepriekšējām paaudzēm. Pieaugušo pienākums ir gādāt par bērniem līdz tam brīdim, kad viņi kļūst pilngadīgi, līdz tam brīdim, kad viņi spēj uzņemties gan juridiski, gan praktiski visas pilsoņa tiesības un pienākumus.

Bērns prasa mūsu aizsardzību, gādību un rūpes gan ģimenē no vecākiem, gan no valsts kā savas garīgās mātes. Bērnam ir tiesības tikt aizsargātam, bērnam ir tiesības, lai viņam tiktu nodrošināta pajumte, apģērbs, siltums, cienīgi dzīves apstākļi, izglītības iespēja, un pie tam ne tikai pašā zemākajā un elementārākajā līmenī, bet arī izglītības iespējas bērnam pilnveidot un attīstīt visus Dieva dotos talantus, cik vien tālu viņa pašā spējas to var aiznest.

Svarīgi, lai vecāki saprastu, ka audzināšana - ir apstākļu radīšana ne tikai fiziskai un garīgai izaugsmei, bet arī, tādas bērna personības attīstīšana, kas spējīga pārvaldīt uzvedību sociālajā vidē. Ir naivi cerēt, ka harmoniska personība ar pilnvērtīgu attieksmi pret sevi tiek veidota skolā vai bērnudārzā profesionālu pedagogu uzraudzībā.

Katram bērnam, kam ir grūtības savā vidē, savā ģimenē, vajadzētu būt vietām šajā zemē, kurās viņš varētu vērsties pēc palīdzības. Un

tas ir pirmais un pēdējais noteikums bērnu tiesību aizsardzībā – lai būtu valstī vietas, kur bērns var meklēt palīdzību, sūdzēties un tapt uzklaussīts, kas varētu iejaukties un problēmas nokārtot.

Mēs esam atbildīgi par savu bērnu labklājību ne tikai fiziskā plāksnē, ne tikai izglītības un veselības plāksnē, bet arī attieksmē pret viņiem, mūsu garīgā attieksmē pret bērnu kā līdzcilvēku. Te, jāsaka, mums ir vēl bēdīgas tradīcijas no aizgājušiem laikiem. Ir nācies redzēt mātes vai skolotājus, kas attiecas pret savu bērnu vai audzēkni augstprātīgi vai ar nepiedodamu kritiku. Nav pieņemams, ka bērnam saka, ka viņš ir slihts. Nav sliktu bērnu, ir tikai sliktas vai nevēlamas rīcības.

Latvijā viena no institūcijām, kas pašvaldību līmenī nodrošina bērnu tiesību aizsardzību, ir bāriņtiesa.

Valts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai vajadzētu vairāk pievērst uzmanību skaidrojošam darbam, skaidrot sabiedrībai par bāriņtiesu darbu. Pēdējā laikā masu medijos izskan ļoti daudz kritikas un nepamatotu pārmēģinājumu, kaut arī sabiedrība līdz galam neizprot bāriņtiesu darba pienākumus. Ir ļoti, skumji, dzirdot kārtējos nepamatotus pārmēģinājumus no sabiedrības puses, jo cilvēki, kas strādā bāriņtiesās, tomēr ir sava darba patrioti, pat neskatoties uz visai mazo atalgojumu.

Literatūras un avotu saraksts

1. Le Blanc L.J. The Convention on the Rights of the Child: United National Lawmaking of human Rights. University of Nebraska Press- LINCOLN, 1995. P. 72
2. 19.06.1998. likums "Bērnu tiesību aizsardzības likums" // LV, 99/200 (1260/1261). 08.07.1998". Ziņotājs", 15, 04.08.1998. [stājas spēkā 22.07.1998.] ar grozījumiem līdz 02.03.2017.;
3. Turpat;
4. 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām http://www.bm.gov.lv/lat/normative_akti/starptautiskie_dokumenti/?doc=681
5. 28.01.1937. Latvijas Republikas likums "Civillikums. Pirmā daļa Ģimenes tiesības" // Ziņotājs, 22, 10.06.1993., "Valdības vēstnesis", 41, 20.02.1937. [stājas spēkā 01.09.1993.] ar grozījumiem līdz 29.10.2015.;
6. Bāriņtiesu likums, pieņemts 22.06.2006.g., spēkā ar 01.01.2007.g., publicēts Latvijas Vēstnesis Nr. 107 07.07.2006.g. ar grozījumiem līdz 29.10.2015.
7. Ministru kabineta noteikumi Nr.1036 „Audžuģimenes noteikumi”, pieņemti 19.12.2006.g., spēkā ar 01.01.2007.g., publicēti Latvijas Vēstnesis Nr. 207(3571)29.12.2006. ar grozījumiem līdz 02.06.2015.
8. Sociālā pakalpojuma sociālās palīdzības likums
9. Tiesībsargs: <https://infoagentura.wordpress.com/2015/03/06/tiesibsargs-bernu-dzives-tiek-salauzta/>
10. „Jurista vārds” 20.02.2014.

References

1. Le Blanc L.J.The Convention on the Rights of the Child: United National Lawmaking of human Rights. University of Nebraska Press- LINCOLN, 1995.P. 72
2. 19 June1998. Protection of the Rights of the Child Law//LV,99/200 (1260/1261). 08 July 1998”. Ziņotājs”,15, 04 August 1998 [came into force 22 July 1998]) with amending laws until 02 March 2017.;
3. ibidem (turpat);
4. Convention on the Rights of the Child on 20 November 1989, [http://www.lm.gov.lv/lat/normativie akti/starptautiskie dokumenti/?doc=681](http://www.lm.gov.lv/lat/normativie_akti/starptautiskie_dokumenti/?doc=681)
5. 28.01.1937. The Civil Law. Part one. Family Law // Ziņotājs, 22, 10 June 1993, “Valdības vēstnesis”, 41, 20 February 1937 [came into force 01 September 1993.], with amending laws until 29 October 2015.;
6. Law on Orphan’s and Custody Courts, was adopted on 22 June 2006, came into force on 1 January 2007., published in Latvijas Vēstnesis Nr. 107 on July 2006, with amending laws until 29 October 2015.;
7. Cabinet Regulation No. 1036 “Regulations for Foster Families”, adopted 19 December 2006, came into force 01 January 2006, published in Latvijas Vēstnesis Nr. 207(3571) 29 December 2006, with amending laws until 02 June 2015.;
8. Law on Social Services and Social Assistance.
9. Ombudsman: children’s lives are broken <https://infoagentura.wordpress.com/2015/03/06/tiesibsargs-berndzives-tiek-salauztas/>
10. „Jurista vārds” 20 February 2014.

Summary

Children are the future of the nation, and that is why state shall continue to pass important laws, regulations, and to improve activities of institutions to help children to protect their interests. The rights of children between the institutional issues need to be addressed in a professional team. Responsibility towards children is not a grim duty, but bright and airy work what we do from the heart. Taking care of children and child rights means to care for people in its broadest sense. International and national legislation specifies the child special status in society. This means that the State and society responsibility to protect the child. The child is a national value of society. Children carry our genetic heritage; they in some ways are our immortality. An adult has the duty to give children their cultural heritage, which we have inherited from previous generations. The adults have the duty to take care of children until they become adults, until they are able to take legally and practically all civil rights and duties.

The child requires our protection, care and concern in the family of his or her parents, as well as from the state as his or her spiritual mother. The child has the right to be protected, the right to be guaranteed shelter, clothing, warmth, decent living, educational opportunity and, in addition, it is not only at the lowest and basic level, but also to improve and develop educational opportunities for a child with talents given by God, to the best of the parents’ or the society abilities or opportunities.

It is important that parents understand that education is creation of conditions for not only physical and mental growth, but also the child’s personality development, her ability to behave properly in the social environment. It is naive to expect that a harmonious personality to be built exclusively at school or kindergarten under professional teacher supervision.

Every child who has difficulties in his social environment, in his or her family, needs a place where he or she can appeal for help. And it is the essential condition of the protection of children’s rights – to create and develop the places where the child can seek help, to complain and be heard, to have someone to intervene and to settle the problem.

We are responsible for our children's well-being not only at the level of physical education and health, but also with respect of attitudes towards them, our mental attitude to children as fellow human beings. We have inherited upsetting traditions from the bygone times when mothers or teachers are treating their child or student arrogantly or with flagrant criticism. It is not acceptable that somebody says to the child that he or she is bad. There are no bad children; there are only bad or adverse actions.

An Orphan's court is one of institutions in Latvia to ensure protection of the rights of children at municipal level. The State Inspectorate for Protection of Children's Rights should more focus its work on explaining to the society about the work of the Orphan's Court. Recently, there has been a lot of criticism and unfounded accusation in various media, because the society really doesn't understand the Orphan's Court functions and responsibilities. It is very sad to hear current undue criticism from the public, because people who work in the Orphan's Court are patriots of their work despite their relatively low wage.